

O STŘEDOEVROPSKÝCH OTÁZKÁCH HOSPODÁŘSKÝCH

PŘEDNESL

PROF. DR. FRANT. HODÁČ

VE SCHŮZI ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ,

POŘÁDANÉ DNE 7. PROSINCE 1936

Jiř. Janoviciu Kečaroví s přátelským pozdravem
podává

AUTOR

S. XI. 1937

W. S. K. 1937

V PRAZE 1937

P
333 / 38 F 10826.

1. POLITICKÉ PŘEDPOKLADY.

Pro vymezení pojmu střední Evropy mějme na mysli skutečnost, kterou nelze nikdy přezírat při jednání o mezinárodních otázkách hospodářských: že úprava hospodářských otázek mezi státy jest v těsné souvislosti s uspořádáním mezinárodních poměrů politických.

S hlediska ryze hospodářského byla jasna účelnost přednostní úpravy cel mezi Československem, Rakouskem a Maďarskem, kterou na dobu pěti let připouštěly mírové smlouvy. Stejně bylo snadno prokázati prospěšnost těsnější hospodářské součinnosti podunajských států: Rakouska, Československa, Maďarska, Jugoslavie, Bulharska a Rumunska, kterou měl na mysli plán André Tardieua a četné jiné návrhy.

Politický vývoj však ukázal, že řešení hospodářských otázek středoevropských nelze omeziti ani na oblast tří států, kterou měly na mysli mírové smlouvy, třeba se tato myšlenka v poslední době znovu vrací, ani na samotnou oblast podunajskou.

Od konference v Porto Rose Italie hájila svoji přímou účast v řešení středoevropských otázek, až r. 1934 došlo k dohodě Italie s Rakouskem a Maďarskem o těsné hospodářské součinnosti v tak řečených římských protokolech, jež vytvořily z těchto tří států skupinu, spjatou nejen politicky, ale také přednostní úpravou četných hospodářských otázek, skupinu, jež také hospodářsky se stala protějškem Malé dohody. Mluvíme-li dnes o střední Evropě, jest zřejmo, že k ní nutno vedle podunajských států počítati také Itálii.

Stejně je nutno k středoevropské hospodářské oblasti počítati Německo. Svým hospodářským výbojem do států jihovýchodní Evropy záměrně upevňovalo svoje středoevropské postavení. Svůj úmysl, účastniti se řešení středoevropských otázek, zdůraznilo také negativně, když uplatněním doložky o nejvyšších výhodách zmařilo roku 1936 veřejné provedení přednostní celní úpravy mezi Rakouskem a Československem. Jeho účast v osudech středoevropských

byla pak prokázána také politicky úmluvami s Itálií, při nichž se dokonce jednalo o rozdělení střední Evropy do zájmových oblastí obou států.

Nejméně do řešení středoevropských otázek zasahovalo P o l s k o, jež se spokojilo po dlouhou dobu úmluvou s Německem. Také Polsko však bude politicky vedeno k opuštění jisté osamocenosti, do níž se dostalo ve střední Evropě; za obnovením přátelských styků francouzsko-polských bude následovati obnovení přátelských styků s Rumunskem, a doufejme, také zlepšení poměru s Československem, jež hospodářsky i politicky má zájem na účasti Polska při středoevropském řešení politickém i hospodářském.

Proto budeme ve svých úvahách jednati o řešení středoevropských otázek hospodářských ve velkém prostoru střední Evropy, tedy v oblasti podunajských států i Německa, Italie a Polska.

Toto řešení a toto pojetí střední Evropy není v rozporu se skutečností hospodářskou, jak ukazuje již rozsah jejich vzájemné výměny zboží: činila pro zúčastněné státy podunajské a Polsko v r. 1929 polovinu až tři čtvrtiny jejich podílu na zahraničním vývozu. Tento podíl ovšem u Československa s 53.8% v r. 1929 klesl v r. 1935 na 38.7%, u Polska s 62.3% na 34.2%. Ale činil také u Italie více než jednu čtvrtinu, a u Německa s jeho velkými světovými zájmy pětinu celého jejich vývozu.

Je ku podivu, že spolupráce těchto států k hospodářské organizaci střední Evropy v průběhu dějin se více nevyvinula, zajisté k jejich škodě. Také tento stav má svou příčinu politickou. Oblast střední a jihovýchodní Evropy v dějinném vývoji bývala předmětem zápasu o nadvládu jedné velmoci, jednoho silného dobyvatele. Od staré římské říše, od říše Merovingů, přes německé císařství římské až do světové války jsou stopy tohoto zápasu. Jeho poslední období, jež se začalo v r. 1848 myšlenkou německého spolkového státu, jehož cíle na konec byly jasně vysloveny v Naumannově Mitteleuropě, skončilo se výsledkem světové války, jimž bylo dosaženo osvobození národních států ve střední Evropě.

Dnes pak stojíme před otázkou, je-li tato snaha o nadvládu jednoho státu v oblasti velké střední Evropy zažehnána definitivně. K tomu, aby zažehnána byla, je třeba hospodářské spolupráce národů, zúčastněných na tomto dějinném vývoji, jež by pomáhala dusiti ohniska, v nichž vždy znovu může vzplanouti světová válka. S tohoto hle-

diska otázka hospodářské součinnosti středoevropské se jeví osudovou otázkou dějin. Buď bude za účasti západních velmocí, zvláště Anglie, možno dohodnouti se o těsné spolupráci k hospodářskému rozvoji ve střední Evropě, při společné bezpečnosti, bez nadvlády kteréhokoliv státu — nebo pak bude stále nebezpečí nového vojenského zápasu o nadvládu, ať již skutečné cíle tohoto zápasu by byly zakryty heslem jakýmkoliv.

Jde-li nám o hospodářskou spolupráci všech, neznamená to pro strážlivě uvažující národohospodáře, že k ní dojdeme naráz. Naopak, cesta k ní může býti provedena a také byla již zahájena skupinami, u nichž jsou již dány nezbytné předpoklady politické: Malou dohodou a státy římské dohody. Obě znamenají dnes již určité výsledky pro hospodářský rozvoj. Pokrok v jejich hospodářském styku v posledních letech dosud však nevyvážil ani poměrně ztrát, které utrpěl hospodářský rozvoj podunajského jádra střední Evropy v době světové krise: jsou dosud větší, než ztráty, které utrpěly ostatní světové oblasti. A také tato skutečnost jest důkazem, že pro rozvoj střední Evropy bude nakonec nutno řešení jejích hospodářských otázek nejen v jednotlivých oblastech, nýbrž spoluprací těchto dosavadních oblastních útvarů ve velkém prostoru celé střední Evropy. Dohody mezi Československem a Rakouskem a zlepšení poměru mezi Itálií a Jugoslavií zřejmě ukazují tuto cestu.

2. OTÁZKY PLATEBNÍHO STYKU.

Největší překážkou, před níž státy ve velkém prostoru střední Evropy jsou dnes postaveny, je strohá vázanost jejich platebních styků. Všecky tyto státy, jež ve svém rozboru máme na mysli, jsou spjaty odúčtovacími smlouvami, které z volného rozvoje mezinárodního, s jeho přirozenou silou směřující k stálému vzrůstu, učinily výměnný obchod vždy mezi dvěma ze zúčastněných států navzájem. Není divu, že za těchto okolností na př. mezinárodní obchod československý, přepočten ve zlatě, v roce minulém v poměru k r. 1929 činil 31.5%, zatím co světový rozvoj dosáhl výše 37.5%. Zatím co dříve přebytky a schodky mezinárodního obchodu těchto států se vyrovnávaly, je dnes právě toto vzájemné vyrovnání ochromeno. Schodek zahraničního obchodu na př. Československa s Německem r. 1929 činil 1.031 milionů Kč, přebytek zahraničního obchodu Československa s Jugoslavií 814 mil. Kč, s Rumunskem 297 mil. Kč. Odúčtovací smlouvy stlačily tyto schodky a přebytky na nevelké částky clearingových špiček, ale zmařily také jejich vzájemné vyrovnání. Právě tyto špičky, jež se pravidelně objevují, jsou důkazem nepřirozenosti dnešního stavu.

Jako jeden z prostředků nápravy dnešního stavu se uvádí snaha o zvýšení dovozu z pasivních států, která se objevuje, pokud jde o Československo, zvláště ve správné snaze o zvýšení dovozu z Jugoslaviie a z Rumunska. Tato snaha také měla již určitý úspěch. Budme si vědomí, že znamená potěšitelný vzrůst obratu, s jehož příznivým důsledkem pro zmenšení nezaměstnanosti a zlepšení hospodářské výnosnosti, budme si však vědomi, že rozřešení hlavní otázky se tím ještě nepřiblížilo, neboť i při zdaru těchto jinak velmi účelných snah zůstává nezměněna strohá platební vázanost a zaostalý, pouze na dva státy omezený výměnný způsob hospodaření.

Obtíže, plynoucí z dnešního stavu, vedly také k pokusům o uvolnění špiček pro domácího dovozce. V Československu se tak dělo lombardem odúčtovacích pohledávek u Zemské banky, který bohužel

od druhé devaluace pro další pohledávky je zastaven, doufejme, že přechodně. Tento lombard znamená v podstatě, že se usnadňuje domácímu vývozcí poskytování úvěru, který také v dřívějších dobách velkých vývozních přebytků byl vždy poskytován a který také v příštích dobách pravděpodobně poskytován bude.

V Rakousku byl za součinnosti obchodní komory vídeňské a soukromé bankovní organizace učiněn pokus aby pro úvěr na základě odúčtovacích pohledávek byl získán zahraniční kapitál. Na základě pohledávky, jež byla splacena dovozcem na účet vývozce a nemůže mu být poukázána, protože není dostatečný obnos vzájemných pohledávek na účtě státu vývozcova, poskytne se z prostředků, opatřených za hranicemi, vývozcí úvěr, který vedle toho je podepřen ještě tak zv. neakceptovatelnou trattou podle mezinárodní ženevské úmluvy, podepsanou vývozcem. Tento způsob znamená, že na místo domácího kapitálu slouží k poskytnutí úvěru kapitál zahraniční, ovšem s tím rozdílem, že dříve tento zahraniční kapitál byl poskytován do země dovozce, kdežto zde nebezpečí úvěru nese vývozce. Valného ohlasu tento způsob jinde nenabyl.

Základní nevýhoda clearingové soustavy ovšem se ani tím neřeší; mohla by tím být zmírněna, kdyby špičky po určitém období mohly býti vyrovnávány převedením na zahraniční úvěr delšího trvání. Takový způsob byl volen při likvidaci zamrzlých clearingových pohledávek Československa v Rumunsku, při níž tehdejší špička ve výši asi 160 mil. Kč byla převedena z největší části na dlouhodobý úvěr Československa Rumunsku.

V určitém rozsahu se děje odklizení špiček, vznikajících z vývozních přebytků tím, že československý věřitel užívá své pohledávky k tomu, aby zřizoval průmyslové závody v dlužnickém státě, po případě, aby s nimi v tomto státě obchodoval.

Není ovšem pochyby, že skutečná náprava škod, jež z dnešní odúčtovací soustavy plynou, bude možná pouze tehdy, dojde-li k postupnému jejímu uvolnění. Jako důležitý krok kupředu v tomto směru dlužno označiti úpravu, jež byla sjednána s Rumunskem. K placení nových pohledávek, jež vznikly mezi československými a rumunskými dovozci a vývozci, možno si opatřiti lvy nákupem ne podle pevného kursu, nýbrž podle kursu denního, jak se vyvinul na volném trhu a zajistiti si také dodávku pro pozdější dobu. Tento způsob má zejména přispívati k rychlejšímu rozvoji vzájemného obchodu. Je zajímavé, že kurs lvu tím nebyl snížen a že vývoj jeho kursu při tom zůstal

v těsné souvislosti s vývojem povolovacího řízení; vcelku nevykazuje velkých skoků, neboť plně svůj přirozený úkol působiti na vývoj peněžního kursu působí na rozsah výměny zboží. Při poradě guvernérů cedulových bank malodohodových států, jež se konala koncem r. 1936 v Praze, jednalo se o to, aby k podobné úpravě došlo mezi Československem a Jugoslavií; naši jugoslávští přátelé nepohlížejí nepříznivě na tuto změnu, která by po našem soudu jistě přispěla k rozvoji vzájemného obchodu. Uvolnění platebního styku bylo ve střední Evropě nejdále provedeno Rakouskem, jež připouští volný nákup devis za účasti žirového a pokladního spolku vídeňského.

Ovšem konečným cílem zůstává uvolnění devisové vázanosti, která je také součástí Hodžova plánu. Není pochyby, že dohoda Francie s oběma velkými státy anglosaskými může vésti k rozvoji výměny zboží na západě. Podíl Československa na obchodě se západními státy s volnými devisami stoupá, v poměru ke státům střední Evropy klesá. Můžeme jen vítati, dojde-li k absolutnímu vzrůstu československého obchodu se západem, ale bylo by velmi vážnou chybou, kdyby pokračoval náš ústup z trhů středoevropských. Není třeba opakovati, co o těchto věcech často bylo řečeno. Dokud potrvá dnešní nepřirozený stav, budeme se podobati — jak řekl dr. Peroutka — člověku ochromenému na jedné straně. Náprava tohoto stavu je v zájmu našem, ale je také v zájmu velkých států západních. Rozdíl mezi stavem výroby a stavem mezinárodního obchodu prospěje hospodářství celého světa.

Je nepochybné, že urychlení vývoj měnového přizpůsobení a platebního uvolnění ve velké střední Evropě. předpokládá ovšem úpravu dosavadního zadlužení; po ní pak bude nutno získati na západě úvěr, který by umožnil udržení měny středoevropských států na úrovni, při níž budou moci uvolniti vázanost svého zahraničního obchodu. Provedení jest zajisté obtížné proto, poněvadž předpokládá nejen řešení měnové otázky v jihovýchodní Evropě, ale také řešení měnové otázky německé. Bez příznivého rozřešení tohoto základního problému jen málo vybředneme z dnešního úpadku středoevropského obchodu, nedojdeme ke skutečně těsné spolupráci a nepřirozenými měnovými a obchodními poměry budou stupňovány politické nesrovnalosti, jichž odstranění pro nás všechny náleží k největším úkolům dané chvíle.

3. OTÁZKY ORGANISAČNÍ.

Spolupráce střeoevropských států ovšem se vyvinuje také za dnešních nepříznivých předpokladů platebních. Její těžiště je dnes v otázkách organisačních, jimž ve všech oblastech, v nichž se dnes projevuje těsnější spolupráce, věnuje zvýšené úsilí.

Jde na prvním místě o s o u č i n n o s t v ý r o b n í, kterou vidíme především v oboru zemědělství. Zároveň se snahou o vyrovnaní obilních přebytků a jich případné umístění na západě, se projevuje velmi intenzivně snaha, aby bylo zemědělským státům umožněno vedle pěstování obilí postupně rozšiřovati pěstování plodin průmyslových. Jsou známy v tomto směru úmluvy Německa zvláště s Rumunskem, jež se týkají pěstování olejnatých plodin a podobné snahy Československa. V oboru dřevařství dlužno uvést snahy o rozšíření výroby tříslovin a spotřeby dříví pro výrobu syntetických surovin. To, co se týká výroby zemědělské, týká se také těžby nerostné. Mnohá snaha o rozvoj v tomto směru naráží kupodivu na překážky, plynoucí z mezinárodních kartelových úmluv, ale při významu věci nemohou tyto překážky odstrašiti v pokračování na cestě nastoupené.

Zvláštní pozornost nutno věnovati možnostem odbytu základní národní výroby rumunské, maďarské, jugoslávské a bulharské, které jsou ve výrobě živočišné, zvláště výrobě sádla a masa. Právě v tomto směru jest zřejmé, že půjde o řešení ve velkém prostoru celé střední Evropy, neboť řešení této otázky jest možno pouze s pomocí trhu německého a italského. Československo a Rakousko, třeba jsou dosud nejdůležitějšími odběrateli Rumunska a Jugoslaviie a nejdůležitějšími odběrateli Maďarska, nemají přece dosti spotřební síly pro celý vývozní přebytek jihovýchod. zeměděl. států. Pro uvedené státy však především jde o vývoz masa a sádla vepřového, který na druhé straně nemůže podstatně poškoditi zemědělskou výrobu ve spotřebních zemích — Německu, Italii, Rakousku a v Československu, kde ve spotřebě tuků a masa jest ještě dnes při vhodné organisaci možný zvýšený

dovoz a tím také za dnešního stavu platebního styku zvýšení průmyslového vývozu do uvedených států zemědělských. Dovoz hovězího dobytka by ovšem vážně poškodil zájmy československého zemědělství, kdežto Italie a přechodně také Německo mohou odbývati také hovězí dobytek.

Organisační snahy vedou také k přímé součinnosti průmyslu. V tomto směru byly položeny základy pro součinnost italského kovářského průmyslu s rakouským průmyslem železářským v římských protokolech. Jest známa součinnost strojního, chemického a kožedělného průmyslu československého s rumunským a jugoslávským, a snahy Německa o takovou součinnost. V této souvislosti dlužno také uvést jako nástroj průmyslové spolupráce zúšlechťovací řízení, které na př. již od let trvá v oboru textilního průmyslu mezi Československem a Rakouskem. Není na škodu, jestliže mezi průmyslovými státy střední Evropy v tomto směru je soutěž, která však by mohla při dnešním stavu průmyslu v leckterém případě vésti pomocí průmyslových dohod i k postupu společnému. Pro oblast Malé dohody v tomto směru dlužno zdůrazniti úkol hospodářského ústředí, jež nedávno bylo založeno.

Za nejdůležitější část organisační spolupráce středoevropské dlužno pokládati otázku dopravní. I zde došlo k přímé úmluvě v rámci římských protokolů, v nichž zvláštní úmluvou bylo rakouskému obchodu vyhrazeno vlastní přístaviště pro rakouské obchodní lodi, které mají pod vlastní vlajkou se plaviti na moři. Rovněž podle této úmluvy mají býti zřízena vlastní skladiště, dále svobodná skladiště pro zboží jdoucí z Rakouska a do Rakouska, zvláštní uhelná skladiště pro rakouské spolkové dráhy a rakouský průmysl při zlevněných poplatcích, konečně rakouský celní úřad. Byla zde uplatněna přednostní zásada, jejíž rozřešení by bylo možné také pro ostatní státy středoevropské.

Trapnou záležitostí je otázka Dunaje. Řeka, jež by měla být nástrojem zvýšené součinnosti středoevropských států, jednes pro svoje technické nedostatky často spíše její překážkou. Některé z technických nedostatků by bylo možno odstraniti také na našem území. Je to zvláště osvětlení dunajské trati, probíhající Československou republikou pro noční plavbu. Bez něho jest Dunaj v noci závorou, kde veškerý provoz v noci musí ustati jen z toho důvodu, že plavební trať není řádně osvětlena. Tím se ztrácí statisíce pracovních hodin, znamená to udržování ohně pod kotly a zpomalení dopravy. Stejně je nut-

no řešiti otázku pohyblivých písků na Dunaji u Gönye. Právě na čsl. úseku vytvářejí se nebezpečné pískové lavice, které se stěhují podle proudu a ohrožují bezpečnost plavby. Jejich odstranění vybudováním kanálů nebo jiným způsobem by rovněž odstranilo část nebezpečí, které dnes plavbu na Dunaji ohrožuje.

Jednou z nejdůležitějších otázek na Dunaji pak je zřízení průplavu do Constance. Jeho vybudováním by se umožnilo dosáhnouti se zkrácením 250 km přístavu, který nezamrzá, kdežto při dnešním stavu se dosti často stává, že lodi v dunajském ústí zamrznou přes celou zimu proto, že náhle uhodily mrazy. Tím jest znemožněna řádná kalkulace, za tato rizika, která lodi v ústí ohrožují, bývají sazby zvyšovány. Při tom dávky v ústí Dunaje se vybírají podle velikosti prostoru lodí bez ohledu na to, kolik jest zboží, takže také z tohoto důvodu se větší lodi vyhýbají ústí Dunaje, jestliže nemají předem zajištěný plný náklad. Dokud se nepřikročí k nápravě těchto poměrů na Dunaji, bude ohrožena jedna z nejdůležitějších organizací středoevropské dopravy. Navrhuje se, aby zamrzlých pohledávek se použilo jako prostředku k financování investic, kterých by bylo třeba k zřízení průplavu do Constance. Také soustředění roztráštěných plavebních společností bude účelno. V tom směru jest zajímavé, že Italie převzala na rakouské společnosti DAG. účast, která bude zvyšována až do polovice kapitálu.

A konečně budiž také zde znovu zdůrazněn velký význam, který pro celou střední Evropu by mělo vybudování dunajsko-oderského průplavu. Jest ku podivu, že dosud nedošlo k vážné akci veřejné v tomto směru. Jediným pokrokem, ovšem velmi záslužným, jest splavnění řeky Moravy z Baťova do Hodonína, jež provádí země Moravsko-slezská za finanční účasti vlády a firmy Baťa. Účelnost tohoto průplavu, jehož stavba již v Rakousku měla býti provedena podle zákona z r. 1901, byla kdysi předmětem rozporu a setkala se na mnohých místech s námitkami, jimž nebylo vždy možno upříti vážnosti. Dnes před nutností středoevropské spolupráce dopravní však tyto námitky neobstojí. Nechci zdůrazňovati jen velký význam, který by zřízení tohoto průplavu mělo pro Československou republiku a její styk s balkánskými státy pro přepravu surovin a zboží. Jeho zřízení zároveň by bylo základem pro spolupráci s Německem. Německo dnes usiluje o spojení Rýna s Dunajem splavněním Neckaru od Mannheimu přes Heidelberg—Heilbronn—Stuttgart a odtud průplavem přes Plochingen do Ulmu. Vedle toho jde o stavbu průplavu rýnsko-mohansko-dunajského, ježto starý průplav mohansko-dunajský dnes již nevyho-

vuje. Německo však si uvědomuje, že zřízením dunajsko-oderského průplavu by vzdálenost z Rotterdamu do Děvína se s 1514 km zkrátila dopravou ze Štětína přes Odru a Dunaj na 987 km. Německo právem ve zřízení tohoto průplavu by vidělo umožnění přístupu k Dunaji a se své strany také činí vše, aby Odru vybudovávalo ve spolehlivou velkou vodní cestu. K tomu směřuje pronikavá úprava v obvodu města Ratiboře, dokončení údolní přehrady v Ottmachau, výstavba nových přehrad na Malapane a u Sersua a k tomu pak stavba nového průplavu Adolfa Hitlera, který má prodloužit splavnou Odru z Kozlí přes Hlivici do Bytomi.

Z organizačních prostředků pro hospodářský rozvoj ve velkém prostoru střední Evropy pokládám zřízení tohoto průplavu za jeden z nejvýznamnějších. Jest opravdu ku podivu, že tato tak důležitá otázka nalézá poměrně málo zájmu. Nechci proto opomenouti u příležitosti dnešní přednášky, abych nepoložil na vyřešení této otázky zcela zvláštní důraz.

Nechci tím ovšem podceňovati důležitosti styku železničního a poštovního, u kterých zvláště v oblasti Malé dohody došlo již k mnohému zlepšení. Chtěl bych jen v této souvislosti ještě zdůrazniti význam otázek silničních, zejména zřízení silniční páteře jejich spojováním.

4. OTÁZKY OBCHODNĚ-POLITICKÉ.

Snahy o součinnost organizační poněkud zatlačily do pozadí otázky obchodně-politické, jež původně byly hlavním předmětem jednání o středoevropskou hospodářskou součinnost. Jejich význam se ovšem opět zvýší, až dojde k uvolnění platebního styku.

Obchodně-politické návrhy středoevropské se soustřeďovaly na připuštění nižších přednostních cel mezi středoevropskými státy bez újmy doložky nejvyšších výhod, sjednané s ostatními státy. Taková možnost byla dána v mírové smlouvě na dobu pěti let pro Československo, Rakousko a Maďarsko, nebylo jí však použito z důvodů na počátku těchto úvah zmíněných.

Dosavadní pokusy o zřejmé přednostní úmluvy celní ztroskotaly, s výjimkou úmluvy přednostních sazeb pro dříví mezi Rakouskem a Francií, která ovšem přesahuje středoevropský rámec, a s výjimkou ustanovení římských protokolů, v nichž byla sjednána přednostní cla asi pro sto položek italského celního tarifu ve prospěch Rakouska; to znamená 10—50% snížení platných italských cel ovšem ve většině případů pouze pro určité kontingenty, určené se zřetelem na vývozní potřebu a spojené zčásti se zárukou, že tyto kontingenty budou převzaty. Naproti tomu nedávná úmluva o poskytnutí přednostních celních sazeb mezi Československem a Rakouskem padla pro námitku se strany německé.

Námitky, s nimiž se dosud setkávají zřejmé úmluvy o přednostních clech se strany nezúčastněných států, jež se odvolávají na doložku nejvyšších výhod, ovšem nezabránily skutečnému poskytování takových výhod pomocí refundací, o nichž se ví. Jsou to tajné preference, jež ostatní státy znají a jež připouštějí, i když nejsou ochotny z důvodů zásadních připustiti zřejmé přednostní úmluvy. Tyto „tajné“ preference se staly stejně nástrojem středoevropské obchodní politiky, jako vývozní prémie, poskytované za vědomí státu dovozního.

Obecné uplatnění zřejmé přednostní soustavy ve střední Evropě však naráží stále na odpor v ostatních státech. Jest zajímavé, že jeden z návrhů, k nimž r. 1936 dospěly porady národohospodářských odborníků, povolaných nadací Carnegieho, doporučoval také umožnění přednostní celní soustavy regionální; v poradách výkonných hospodářů, jež se o návrzích odborníků konaly v Mezinárodní obchodní komoře, tento návrh na regionální preference (jenž ovšem myslel spíše na podunajskou doložku, než preference v rámci velikého prostoru střední Evropy), byl potlačen, a teprve na zakročení československých členů alespoň zčásti opět připuštěn.

V nedávné době bylo tlumočeno velmi důrazně stanovisko Spojených států amerických proti jakémukoli průlom doložky o nejvyšších výhodách v přednášce amerického vyslance v Praze Buttlera Wrighta. Dlužno ovšem poznamenati, že se strany samotných Spojených států byl učiněn takový průlom přednostní úpravou pro obchod s cukrem mezi Spojenými státy a Kubou.

Možnost mezinárodního uznání zřejmých preferencí v oblasti středoevropské pokročila nejdále v poradách, konaných r. 1932 ve Strese. Podle nich se měly připustiti přednostní celní sazby pro zemědělské výrobky jihovýchodních zemědělských států evropských s tím, že výhody poskytnuté navzájem pro průmyslový dovoz z těchto států by platily podle doložky o nejvyšších výhodách pro všechny státy ostatní. Ani na tomto základě však dosud nedošlo k určitým ujednáním.

Daným možností, jež plynou z dnešního obchodně-politického stavu, nejvíce se přiblížil návrh dr. Milana Hodži. Podle něho státy střední Evropy se mají zavázati, že po dobu trvání úmluvy nesníží dosavadní preference a kontingenty, nezvýší celních sazeb a budou odbourávati mimořádná ustanovení svých povolovacích a devisových řízení. Na tomto obchodně-politickém základě by došlo k sblížení zemí Malé dohody s dunajskými státy římských protokolů, k přizpůsobení jejich přednostních soustav v jednotnou soustavu dunajských výhod, s přibráním Bulharska, s úpravou a konsolidací obchodně-politických styků s Itálií a s Německem, a sjednáním souhlasu západních států k výjimkám z doložky o nejvyšších výhodách. S tím zásadně by byla také provedena úprava vývozu zemědělských přebytků na západ.

Přijetí Hodžových návrhů by mělo jako první následek ustálení poměrů. Jednou z nejhorších překážek rozvinutí mezinárodního obchodu ve střední Evropě je nejistota o vývoji, jež znemožňuje bezpečnou kalkulaci a rozvinutí rozsáhlejších hospodářských akcí. Již záruka stálosti na určitou dobu, jež by byla důsledkem přijetí Hodžových návrhů, by působila blahodárně, a byla by základnou pro rozvoj hospodářských styků, k němuž by vedlo postupné uvolňování povolení a devisového řízení.

5. ZÁVĚR.

Řešení hospodářských otázek středoevropských, jak zřejmo z těchto úvah, není jednoduchou věcí. Jest souborem, v němž dlužno dosáhnouti jako předpokladu dohody o rovnováze politických sil, v němž dlužno odstraniti překážky platební, vybudovati součinnost organizační ve výrobě a v dopravě, a zabezpečiti pro tuto součinnost stálost obchodní politiky a její přizpůsobení zvláštním potřebám střední Evropy.

Zdolati obtíže tak velkého a složitého díla bude možno jen při obecném přesvědčení občanů i vedoucích státníků o jeho velkém významu. Jeho dosah plyne z úvahy, že hustota obyvatelstva, rozsah výroby a životní úroveň lidu ve velkém prostoru střední Evropy jest nižší než na západě, že však pro tento zjev není věcných důvodů v přírodních podmínkách, jež nejsou horší, ani v přirozených schopnostech lidu, jež nejsou menší, než na západě. Překážkami rozvoje jsou politický zmatek, nedostatky organizační a kapitálová chudoba. Každý z příslušných států sám o sobě má omezené možnosti, jak odstraniti tyto překážky. Jejich součinnost však by mohla zlepšiti zaměstnanost a výdělky a zvýšiti životní úroveň desítek milionů lidí, a zvětšiti početnost národů. Bohaté státy západu pak mají na tomto rozvoji zájem politický, protože středoevropská dohoda o součinnosti zmenší možnost válečných zápletek, a zájem hospodářský, protože vzrůst životní úrovně ve střední Evropě znamená zvýšené odbytové možnosti pro jejich zboží.

Československo úsilím pro uskutečnění středoevropské součinnosti splní úkol, který převzalo svým osvobozením: býti průkopníkem hospodářského rozvoje ve střední Evropě, úkol, jehož plněním zabezpečí také občanům blahobyt a státu mocenské postavení, které odpovídá jeho dějinnému významu.

